

Розділ 2. ТВОРЧИЙ УЧИТЕЛЬ-ПРОФЕСІОНАЛ В ІСТОРІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДУМКИ ТА ПОРІВНЯЛЬНІЙ ПЕДАГОГІЦІ

□ 2008

Авраменко М.М.

ПРОФІЛЬНЕ НАВЧАННЯ НА ВИЩОМУ ГІМНАЗІЙНОМУ СТУПЕНІ У ФРН

Постановка проблеми у загальному вигляді... Проблема профільного навчання шкільної молоді набула в наш час особливо важливого значення. Про це, зокрема наголошується у "Концепції профільного навчання у старшій школі", тому позитивним є вивчення досвіду зарубіжних країн.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Питання профільної освіти у школі Німеччини знайшли своє відображення у працях Л.Н.Болдирєвої, Л.Б.Боярської, В.Д.Купеєвої, М.Соколової, Н.В.Абашкіної, Н.М.Смирнової, О.А.Стряпан.

Формулювання цілей статті... Мета нашої статті – проаналізувати особливості організації профільного навчання на вищому гімназійному ступені у ФРН.

Виклад основного матеріалу дослідження... В постанові Постійної конференції міністрів культури стосовно вищого гімназійного ступеня зазначається, що навчання у старших класах гімназії базується на виховній та навчальній роботі неповної середньої школи, поглиблює та розширює її. Мета профільного навчання – надати підготовку для навчання у вищому навчальному закладі і можливість здобувати професійну освіту.

Отримані у старших класах гімназії знання і навички завдяки поглибленій загальній та науково-пропедевтичній освіті орієнтовані на головні цінності Основного закону та Конституції земель і спрямовані на виховання, розвиток особистості, формування соціальної відповідальності в учнів, необхідної для життя в демократичному суспільстві. Одночасно можливе в межах обов'язкової освіти поглиблення загальної освіти відповідно до індивідуальних здібностей та інтересів учнів [1,5].

На вищому гімназійному ступені застосовується міждисциплінарний підхід до профільного навчання учнів у Німеччині. У навчальних планах до кожної теми зазначаються змістовні блоки програми з інших навчальних предметів, які можливо і доцільно застосовувати на тому чи іншому уроці з метою уникнення дублювання навчального матеріалу при вивченні різних предметів. Під час вивчення різноманітних предметів та груп предметів формуються базові знання та відповідна кваліфікація, необхідна для вступу до вищого навчального закладу (Allgemeine Hochschulreife). Особлива увага приділяється поглибленню знань, вмінь та навичок із таких предметів, як німецька мова, іноземна мова та математика [2].

Заняття з естетично-культурних, суспільно-наукових, науково-природничо-технічних предметів, зі спорту, а також, за згодою уряду землі, з релігії необхідні для реалізації цілей вищого гімназійного ступеня.

Предметна робота з урахуванням міжпредметних зв'язків спрямована на навчання у вищому навчальному закладі, на формування базових знань. Для цього використовуються відповідні форми роботи. Заняття у старших класах гімназії спрямовані на розвиток самостійності, формування власної думки учнів. Урок повинен сприяти розвитку творчої фантазії учнів, а також вмінню концентруватися на виконуваній роботі.

Для формування вмінь, необхідних для навчання у вищому навчальному закладі, учням необхідно оволодіти трьома сферами компетенцій:

- мовленнєві здібності, особливо вміння письмово висловлювати власні думки. Важливим є вміння правильно формулювати власну думку, висловлювати її цілеспрямовано, використовуючи письмові форми. Сюди належать такі вміння, як користування текстом, розуміння тексту, інтерпретація тексту, письмове та усне висловлювання власних роздумів;

- вміння читати іноземні тексти, розуміти зміст іноземних текстів, висловлювати власну думку щодо тексту іноземною мовою;

- вміння користуватися математичними символами та моделями, правильно застосовувати математичні моделі, розв'язувати математичні задачі відповідними способами та методами.

Оволодіння цими компетенціями можливе лише тоді, коли учні засвоюють їх під час вивчення всіх предметів. Уряд землі має забезпечити виконання цього завдання в навчальному плані. Особливістю навчання в гімназії є проведення науково-пропедевтичної роботи, яка ґрунтується на ознайомленні учнів з науковим формулюванням питань, науковими категоріями і методами.

Учні повинні оволодіти спеціалізованими науковими знаннями, методами роботи, які спрямовані на систематичне оволодіння, структурування, використання інформації та навчальних матеріалів, сприяють розвитку самостійності і відповідальності, комунікативних вмінь і вміння працювати у групах. Гімназисти повинні завдяки навчальним поїздкам і перебуванню в школах за кордоном навчитися розуміти людей, культуру і традиції інших народів.

Навчальна та виховна робота враховує аспекти професійного навчання і спрямована на підготовку учнів до професійного та робітничого життя. В учнів формуються вміння, необхідні для продовження академічної та професійної освіти:

- розуміння соціальних, економічних, політичних та технічних відносин;
- розуміння складних комплексних структур;
- вміння використовувати здобуті навички та знання в різному контексті;
- вміння самостійно керувати власним процесом навчання;
- вміння реально оцінювати власні компетенції та можливості;
- комунікативні вміння та вміння працювати в групах;
- вміння самостійно приймати рішення.

У старших класах гімназії учні отримують велику кількість інформації, що має професійну спрямованість, зокрема про структуру та вимоги ринку праці. Навчальні предмети у старших класах гімназії диференціюються відповідно до здібностей і результатів навчання учнів. Вищий гімназійний ступінь не розподіляється на типи гімназій. Учні протягом 30 годин на тиждень повинні вивчати обов'язкові і вибіркові предмети. Під час вивчення обов'язкових предметів учні отримують і розширюють знання, вміння і навички з основних груп предметів. Під час вивчення предметів вибіркової групи учні мають можливість розвивати власні інтереси і здібності, не обмежуючись окремою групою предметів.

Предмет кожної з цих груп може вивчатися як основний чи поглиблений курс. Основний курс вивчається мінімум дві години на тиждень; з математики, іноземної мови і німецької мови – 3 години на тиждень. Поглиблений курс необхідно вивчати 5 годин на тиждень; якщо учні обирають 3 або більше поглиблених курсів, то вони вивчаються чотири години на тиждень. До обов'язкових предметів належать: мовно-літературно-мистецька група предметів, суспільно-наукова, математично-природничо-технічна, релігія, спорт. Кожна земля сама визначає умови, за яких вивчається релігія, і кількість годин, що відводиться на вивчення цього предмета.

Під час вивчення трьох груп предметів, релігії і спорту отримані у середніх класах гімназії знання, вміння і навички поглиблюються і розширюються. Основне ознайомлення з предметноспецифічним способом мислення і методами проводиться завдяки спеціальному вибору тем і методів, що представляють кожну групу предметів. Повинні враховуватися філософські питання, які виникають при вивченні всіх предметних груп.

До мовно-літературно-мистецької групи належить німецька мова. У межах цього предмета вивчається німецька мова і література. Вивчення цього предмета сприяє ознайомленню з мовними структурами і розвитку здібностей мовної диференціації з урахуванням різних рівнів мовного спілкування (розмовна мова, наукова мова). Це ознайомлення розширюється завдяки знанням зонайменше з однієї іноземної мови. Курси з літератури, музики і образотворчого мистецтва сприяють розумінню людських можливостей і соціальних відносин.

Суспільно-наукова група предметів розкриває суть суспільного положення речей з урахуванням структурних та історичних зв'язків. Завдяки відповідному вибору тем, з урахуванням міжпредметних зв'язків, проводиться ознайомлення з історичним, політичним, соціальним, географічним і правовим контекстом.

Математично-природничо-технічна група предметів сприяє розвитку абстрактного і логічного мислення, вмінню проводити прості підрахунки, ознайомленню з математизацією відносин між предметами.

Вивчення релігії надає базові знання з релігії окремої релігійної общини, ознайомлює з питаннями про сенс і цінність життя, сприяє дискусії про ідеологію, світогляд і релігію, спрямовує учня на відповідну діяльність у суспільстві. Релігію можна замінити іншим предметом, якщо це дозволяється законом землі.

Спорт це практико-теоретичний курс з урахуванням міжпредметних зв'язків. Спорт може вивчатися як основний курс або бути особливим навчальним результатом.

За допомогою предметів вибіркової групи учні мають можливість розширити знання з трьох груп предметів – математично-природничо-технічної, мовно-літературно-мистецької і суспільно-наукової.

Основні і поглиблені курси пропонуються з предметів обов'язкової і вибіркової груп: німецька, математика, мистецтво, музика, історія, географія, філософія, релігія, політика/соціологія, економіка, математика, фізика, хімія, біологія, техніка, інформатика. Інколи за згодою місцевої шкільної влади серед предметів вибіркової групи дозволяється обирати нові предмети, які зацікавили учня. До складу такого предмета може входити декілька предметів, і він пропонується як курс.

Спорт вивчається як основний курс, інколи його дозволяють вивчати як поглиблений курс вибіркової групи, такий курс повинен мати спортивно-наукову частину.

Вищий гімназійний ступінь складається з однорічної фази введення і дворічної кваліфікаційної фази. На фазі введення використовується класно-урочна система або система курсів, на кваліфікаційній фазі – система курсів.

Фаза введення є переходом від класно-урочної системи до системи курсів. Учні готуються до самостійного прийняття рішення про вибір курсів на кваліфікаційній фазі. Протягом фази введення учні отримують інформацію про організацію школи, систему курсів та можливості вибору. У кінці фази введення учні обирають курси. Під час вибору курсів враховується не лише бажання учнів, а й предмети, які повинні вивчатися обов'язково.

Отже, протягом фази введення учні отримують інформацію про організацію школі не раніше, ніж за 4 тижні до початку кваліфікаційної фази починається вибір курсів. Для успішного розвитку і формування особистісної, соціальної і професійної компетентності пропонується широкий вибір курсів. Це можуть бути інтенсивні курси з таких предметів, як німецька мова, математика, які учні вивчають, щоб компенсувати індивідуальні недоліки у навчанні і поглибити знання з цих предметів. На кваліфікаційній фазі предмети вивчаються як основні і поглиблені курси. Курси мають визначену тему і організовані відповідно до напрямку навчання, визначеного навчальним планом. Вивчення курсу триває півроку. Вивчення основних і поглиблених курсів сприяє реалізації освітніх цілей, необхідних для вступу у вищий навчальний заклад. Завдання обох курсів чітко зазначаються в навчальних планах.

Основний курс – навчальний рівень старших класів гімназії з урахуванням основної науково-пропедевтичної освіти. Основний курс повинен:

- ознайомити із структурою і основними положеннями предмета;
- ознайомити з важливими робочими методами предмета;
- показати зв'язки в самому предметі і між різними предметами.

Поглиблений курс – навчальний рівень старших класів гімназії з урахуванням науково-пропедевтичної освіти. Він спрямований на:

- систематичне оволодіння важливим змістом, теоріями і моделями з урахуванням комплексності предмета;
- поглиблене оволодіння предметними робочими методами і засобами, їх самостійне використання, перенесення і теоретичне розуміння;

- розуміння предмета в межах широкої загальної освіти і міжпредметних зв'язків.

Умовою переходу на кваліфікаційну фазу старших класів гімназії є право переходу в 11(12) клас. Система курсів потребує індивідуальних консультацій. Завдання класного керівника виконує вчитель-консультант (тьютор) [3, с.30].

Землі встановлюють термін, протягом якого учні повинні визначитися з комбінаціями предметів. Професійну освіту, що надає право вступу до вищих навчальних закладів, учні можуть отримати при наявності атестата про закінчення навчально-професійного закладу при збереженні професійного напрямку на кваліфікаційній фазі. При вступі на кваліфікаційну фазу учні повинні вивчати другу іноземну мову з початку фази введення. Такі самі умови для учнів, що мають атестат про неповну середню освіту і мінімум два роки провчилися в закладах професійної освіти.

Навчання на вищому гімназійному ступені мінімум 2, максимум 4 роки. Якщо учень після відвідування гімназії протягом трьох з половиною років не подав заяву про іспити або не виконав умову допуску до іспитів протягом цього часу, він повинен залишити школу.

Скорочене проходження вищого гімназійного ступеня можливе, відповідно

до рівня здібностей учня або завдяки передчасному переходу на другу половину фази введення або кваліфікаційної фази. Воно дозволяється, якщо учень мінімум півроку або максимум рік перебував за кордоном в рамках програми обміну учнями. У цьому випадку відповідно до постанови про "Зарахування учнів, які повернулися з-за кордону в рамках програми шкільного обміну на вищому гімназійному ступені" (постанова КМК від 13 вересня 1974 р.) необхідні дуже високі результати на фазі введення. Для виконання цієї постанови повинні виконуватись обов'язкові норми, а також враховуватись результати кваліфікаційної фази, які зараховуються до загальної кваліфікації.

В обов'язковій сфері учні на кваліфікаційній фазі в кожному півріччі вивчають 20 годин на тиждень основні і поглиблені курси:

- мовно-літературно-мистецька група предметів – 28 годин на тиждень за 4 півріччя;
- науково-суспільна група предметів – 16 годин на тиждень за 4 півріччя;
- математично-науково-природнична сфера предметів – 22 години на тиждень за 4 півріччя;
- релігія;
- спорт – 8 годин на тиждень за 4 півріччя.

Змістовна концепція відповідного курсу подається у навчальному плані. Учні повинні з двох предметів вивчати поглиблені курси. Один з них – це німецька мова, іноземна мова, математика або будь-який із природничих предметів. Якщо німецька мова є першим поглибленим курсом, то серед чотирьох предметів абітуру треба скласти іспит з математики або іноземної мови. Як другий поглиблений курс, обирається один з обов'язкових предметів (німецька, математика, мистецтво, музика, історія, географія, філософія, релігія, політика/соціологія, економіка, математика, фізика, хімія, біологія, техніка, інформатика) або один з вибіркових предметів. Спорт може також вивчатися як поглиблений курс [4, с.17].

Зазвичай, поглиблені курси пропонуються разом з основними. В окремих випадках додаткові курси (факультативи) можуть зараховуватися як основні курси.

Нововведений предмет не можна обирати як перший поглиблений курс. Нова мова або професійний предмет можуть бути другим предметом, що вивчається як поглиблений курс.

Нововведений предмет може бути поглибленим курсом, якщо:

- відповідає вимогам, за яких предмет можна здавати на абітур;
- вчитель-предметник має здати фаховий іспит з цього предмета.

Вищий шкільний орган вирішує питання про занесення предмета до поглиблених курсів. Кожна земля може обирати більше ніж два поглиблені курси і при потребі для курсів і комбінацій курсів встановлювати додаткові умови. Відповідно до Гамбурзької угоди про взаємознання загальної кваліфікації учнів, які з 7 по 10 класи не вивчали другу іноземну мову, повинні почати вивчати другу іноземну мову на фазі введення вищого гімназійного ступеня:

- учні, які з 7 по 10 класи не вивчали другу іноземну мову, продовжують вивчати першу іноземну мову, включаючи фазу введення. Гуртки не зараховуються, як уроки;

- учні мають почати вивчати другу іноземну мову на кваліфікаційній фазі мінімум як основний курс, і не можна закінчити ні один курс на 0 пунктів. При вивченні другої мови оцінки за останні курси кваліфікаційної фази зараховуються до загальної кваліфікації.

Оцінки з іноземної мови зараховуються до загальної кваліфікації. Для вивчення можна обрати третю іноземну мову або іноземну мову, яку почали вивчати з фази введення. Іноземна мова може вивчатися як основний або поглиблений курс. Основний курс необхідно безперервно вивчати 12 годин на тиждень протягом 3 років. На кваліфікаційній фазі не можна закінчити ні один курс на 0 пунктів. Перша або друга іноземна мова вивчаються включно на фазі введення. Гурток не визнається, в Баварії визнається гурток, якщо учень в кінці проходження курсу має задовільні оцінки [4, с.20].

На вищому гімназійному ступені велика увага приділяється міжпредметному змісту навчання. Землі можуть зараховувати курс, що об'єднує в собі зміст декількох предметів до обов'язкової групи предметів. Об'єднання предметів у єдиний курс відбувається на основі навчального плану. Оцінювання цього курсу проводиться при врахуванні кількісної і якісної частини кожного предмета і виду їх об'єднання, розділяється між предметами або виставляється загальна оцінка для всіх предметів

Висновки... Отже мета профільного навчання – надати підготовку для навчання у вищому навчальному закладі і можливість здобувати професійну освіту.

Література

1. Gymnasium mit neuem Profil. Freiburger G8-Forum Dokumentation. Freiburg 2003. – 50s.
2. Heinemann K. " Schneller durch, schneller raus." //Padagogik.–2005 – №4- S. 50-52.
3. Jone G. "Secondary education in Germany" Council of Europe Press, 1995–79s.
4. Vereinbarung zur Gestaltung der gymnasialen Oberstufe in der Sekundarstufe II (Beschluss der Kulturministerkonferenz vom 07.07.1972 i.d.F. vom 16.06.2000)
5. „Zur Entwicklung nationaler Bildungsstandards“ Bundesministerium für Bildung und Forschung. Berlin 2003. –224s.

Анотація

У статті автор аналізує організацію профільного навчання на вищому гімназійному ступені сучасній системі середньої освіти у Німеччині.

Аннотация

В статье автор анализирует организацию профильного обучения на высшей гимназической ступени в современной системе среднего образования Германии.

Подано до редакції 16.10.2008 р.

□ 2008

Івах С.М.

РОЗВИВАЛЬНИЙ ТА ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ВАЛЬДОРФСЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Пошук нових, особистісно-орієнтованих концепцій та способів навчання і виховання особистості дитини заставляє вітчизняних педагогів звертатися до відомого зарубіжного досвіду з тим, щоб використати ті його елементи, які не суперечать культурі і ментальним особливостям українців і можуть оптимізувати навчально-виховний процес. Серед таких прогресивних концепцій слід назвати педагогіку Р.Штайнера, відому у світі як вальдорфську педагогіку.

Сутність вальдорфської педагогіки полягає у її спрямуванні на гармонізацію інтелектуальної, емоційної та вольової сфер особистості. Її методологічна основа ґрунтується на ідеях антропософії, у центрі уваги якої – вільне виховання дитини, розвиток її фізично-душевно-духовної сутності, в якому провідне місце займає розвиток і виховання. Саме цей аспект вальдорфської системи виховання є детально продуманим, оригінальним, багатограним, а з огляду на сучасні культуротворчі та особистісно-зорієнтовані стратегії розвитку шкільної освіти й особливо актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Протягом останнього десятиліття в Україні спостерігається зростання інтересу до цих ідей. Відкриваються вальдорфські центри, школи, дошкільні заклади (Одеса, Харків, Дніпропетровськ, Донецьк, Кривий Ріг, Луганськ, Львів. Івано-Франківськ. Кам'янець-Подільський, Сімферополь та ін.), розширюється сфера їх впливу на педагогічну